

COMUNITATEA CATOLICĂ DIN HORGEȘTI – BACĂU

Coordonate etnografice

Anton COȘA

Comunitatea catolică din Horgești, județul Bacău, suscită un interes deosebit din perspectiva culturii populare tradiționale, cadrul etnografic al acestui univers rural fiind unul cu adevărat remarcabil, fapt constatat și de către noi în cursul cercetărilor întreprinse în zonă, rezultatul demersului nostru fiind concretizat în acest material.

A. Arhitectura populară tradițională și țesăturile de interior

Arhitectura tradițională din localitatea Horgești se încadrează structural celei întâlnite în toate satele catolice din Moldova, urmând specificul casei tradiționale românești.

Au dispărut casa monocelulară și casa cu o singură încăpere și tindă rece, păstrându-se astăzi tipul de casă cu două camere și tindă mediană, tinzându-se către ridicarea de case noi, cu mai multe încăperi, în directă legătură cu gusturile contemporane ale celor care le construiesc, care însă „nu înlătură definitiv tradiția, urmărind atingerea unei valori estetice superioare în consonanță cu gusturile celor care le întemeiază”¹. „Construcțiile tipizate și chiar vilele ceva mai sofisticate încearcă să valorifice, critic și selectiv, elementele de bază ale tradiției, astfel încât preocuparea pentru obținerea unui confort sporit să nu ignore cerințele integrării firești în peisajul arhitectonic autohton”².

Ridicarea unei case noi marca în viața oricărei familii din Horgești un eveniment deosebit, presupunând odinioară unele credințe și practici (atenuate în zilele noastre) menite a influența favorabil pe cei care urmau să locuiască în viitoarea construcție care se edifica. „Pentru ruralul de odinioară, casa nu reprezenta doar un simplu obiect, un adăpost care să-l ferească de intemperii sau de alte neplăceri. El vedea în casă și un spațiu spiritual, adică nu numai de întreținere a vieții

---

¹ Anton Coșa, *Cleja. Monografie etnografică*, București, Editura SemnE, 2001, p. 53.

² Ion H. Ciubotaru, *Catolicii din Moldova*. Universul culturii populare, vol. I, Iași, Editura Presa Bună, 1998, p. 29.

cotidiene, ci și de promovare a unor valori culturale. (...) Casa înseamnă familie, identitate, dar în același timp exprimă și o anumită mentalitate”³.

Alegerea locului pe care urma să se construiască o casă era făcută cu o grijă deosebită. „Casa țărănească este în primul rând un loc; un loc bun, generator în sens material și spiritual. Locul acesta, fie că privește spațiul interior, fie că privește curtea sau grădina este văzut ca un loc cu calități specifice, care îl fac pe om să existe într-un fel propriu”⁴.

Înălțarea propriu-zisă a unei case era însoțită de o serie de precauții. Durabilitatea unei case era asigurată prin îngroparea în pereții acesteia a *umbrei* unui om, umbră care trebuia însă furată: „De zidirea umbrei unui om am auzit ... dacă ridică omul casa și ia umbra omului, omul moare”⁵.

„Riturile de întemeiere însoțesc pas cu pas toate momentele importante ale realizării edificiului. Este un indiciu clar că cele două dimensiuni fundamentale, casa – obiect și casa – concept, fuzionau la nivelul mentalității arhaice, ceea ce înseamnă că pentru ruralul tradițional conexiunile erau cât se poate de limpezi”⁶.

La Horgești, „semnificațiile inițiale ale unor asemenea credințe și practici magice s-au atenuat ori chiar au suferit modificări în condițiile vieții contemporane”⁷.

De asemenea, alegerea locului unde se dorea ridicarea unei viitoare case era făcută cu o grijă deosebită. Chiar și în zilele noastre constructorul, fie el tradițional sau modern, nu uită niciodată să „încadreze locuința în peisajul geografic, ferește casa de vânt și o orientează spre lumină și soare, optimizează distanța între locul de odihnă, locul de muncă, sursa de apă, drum, utilizează materialele de construcție locale”⁸.

Orientarea casei tradiționale urma un traiect determinat de drumul din apropierea acesteia, localnicii dorind să valorifice cât mai eficient căldura și lumina solară. Astfel, casele erau îndreptate cu fața

³ *Ibidem*, p. 25.

⁴ Ernest Bernea, *Cadre ale gândirii populare românești. Contribuții la reprezentarea spațiului, timpului și cauzalității*, București, Editura Cartea Românească, 1985, p. 34.

⁵ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu, 80 de ani, 4 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 27.

⁷ Anton Coșa, *op. cit.*, p. 53.

⁸ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 41.

spre miazăzi⁹, „la soare”¹⁰, „pentru lumină”¹¹, „din cauza vânturilor de la nord, care iarna îs mai puternice, iar de la sud vin vânturile calde”¹².

Casele erau construite odinioară „pe tălpi de lemn”¹³ sau „în furci de lemn”¹⁴, îngropate în pământ și prinse între ele cu ajutorul unor chingi orizontale, în partea de sus, sub acoperiș fiind prinse în grinzi numite „costoroabe sau lutari”¹⁵.

Pereții caselor „în furci de lemn”¹⁶ „erau împlețiți cu nuiiele, dispuse în poziție verticală, bătute cu lut negru amestecat cu paie. După ce se uscau, erau dați cu lut galben făcut cu pleavă, apoi se fețuiau cu o pastă compactă, obținută din humă amestecată cu nisip și alte materiale ce îi confereau un plus de stabilitate. La sfârșit pereții se tencuiau și se spoiau, operațiuni ce presupuneau folosirea mai multor straturi de var”¹⁷.

Case din „chirpici”¹⁸ „nu s-au executat decât încoace și puține sunt făcute chiar și astăzi”¹⁹.

Casele erau făcute mai demult „fără temelii, în furci de lemn”²⁰. Înainte vreme se construiau „fără temelii, se băga furca-n pământ, se punea totul pe pământ”²¹, „furca era băgată în pământ, se sprijinea în pământ, era băgată 1 m. în pământ”²². Ca material pentru temelii „acuma o rămas cimentul de bază și cu balastrul ăsta. Înainte se cărau bolovani de piatră de pe maluri, din dealuri, se ciopleau frumos și se zidea temelia casei și după aceea zideai chirpici pe ea sau... Acum o dispărut treburile astea”²³.

Casele din chirpici „tot pe pământ erau... și pe urmă săltau niște pământ de jur împrejur”²⁴ și „așa-și făceau prispe”²⁵, „din niște

---

⁹ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁰ Inf. Ferentz A. Herciu, 72 de ani, 4 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹¹ Inf. Isidor P. Herciu, 43 de ani, 10 clase, lemнар (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹² Inf. Petru I. Herciu, 70 de ani, 8 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹³ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁴ Idem.

¹⁵ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 26.

¹⁶ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁷ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 26.

¹⁸ Inf. Gheorghe Gh. Cadar, 61 de ani, 4 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁹ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

²⁰ Idem.

²¹ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

²² Idem.

²³ Inf. Petru I. Herciu.

²⁴ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

²⁵ Idem.

babulici băgați în pământ și pe urmă puneau bârne și umpleau cu pământ²⁶; astăzi nu prea se mai fac²⁷, casele mai noi fiind prevăzute cu balcon sau mansardă²⁸.

„Mai demult fiecare avea prispă la casă²⁹, „din lut, bârne și pământ³⁰, „îngropau lemn în pământ și puneau bârne din nou alături, surcele, și băteau lut pe ele, și le lipea deasupra cu lut³¹.

Casele aveau stâlpi ornamentați³² cu motive de regulă geometrice.

În vârful acoperișului, la căpriori, „se punea o cruciuliță și cu un șervet. Era un dar al lemnarului care făcea construcția. Și azi se obișnuiește treaba asta. Se pune un ștergar cum se spune la noi, un prosop...³³.

Acoperișurile caselor catolicilor din Horgești au fost în patru ape³⁴, „au fost și în două³⁵, acoperite „pe timpuri... și cu paie și cu stuf și cu draniță³⁶, astăzi majoritatea fiind acoperite cu materiale precum tabla³⁷ or eternita.

Mutul în casă nouă impunea, de asemenea, anumite precauții și „nu se putea săvârși oricum³⁸, acest moment având „o încărcătură profundă, fiind vorba de o opțiune existențială³⁹ asupra căreia atrăgea atenția și Mircea Eliade: „Alegerea universului pe care ești pregătit să-l asumi creându-l⁴⁰. „Teama de necunoscut nu dispărea odată cu riturile înfăptuite la debutul construcției. Momentul asumării spațiului construit era perceput ca un nou început, ca o rupere de ritm existențial, ca o sfidare a destinului. De aceea, luarea casei în posesie presupunea alte precauții. Cel mai frecvent obicei era sacrificarea unei păsări pe pragul de la intrare, principala cale de acces spre locurile ce trebuiau să confere siguranță deplină pentru întreaga familie⁴¹. Asemenea practici le mai întâlnim

²⁶ Idem.

²⁷ Inf. Isidor P. Herciu.

²⁸ Idem.

²⁹ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

³⁰ Inf. Petru I. Herciu.

³¹ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

³² Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

³³ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

³⁴ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

³⁵ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

³⁶ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

³⁷ Inf. Isidor P. Herciu.

³⁸ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 31.

³⁹ *Ibidem.*

⁴⁰ Mircea Eliade, *Architecture sacrée et symbolisme*, în „Cahier de l'Herne”, Paris, p. 37, apud Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 43, nota 60.

⁴¹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 32.

extrem de vag doar în amintirea localnicilor de astăzi din Horgești.

Structural, interiorul casei tradiționale din Horgești a evoluat în funcție de planul acesteia și firește ținând seama de destinația camerelor. Interiorul casei tradiționale din Horgești cuprindea „o sală, două odăi”⁴² „și cu tindă”⁴³. „Nu aveau posibilitatea oamenii decât să facă o tindă cum se cheamă de 2 m și alta de 3 m, un dormitor acolo, și alături un chiler pentru un cuptor de copt, ceva așa acolo. Acelea erau casele mijlocașilor, mai gospodari”⁴⁴.

În ceea ce privește amenajarea interioară a camerei de locuit s-au remarcat „patru puncte principale: colțul cu sistemul de încălzit, colțul cu patul, colțul cu lavițele așezate în unghi și colțul cu dulapul de vase”⁴⁵. De asemenea, „culmea”⁴⁶ pentru haine, care era „o pârghie cu două sfori pe care se puneau cergile”⁴⁷, era așezată „în camera în care se dormea ... să fie calde”⁴⁸.

Interioarele caselor tradiționale din Horgești, asemenea multor alte case din satele cu populație catolică din Moldova, conservă „adevărate tezaure de ștergere, scoarțe, lăicere și păretare măiestrit lucrate”⁴⁹, toate aceste „textile de interior, fie ele țesături ori cusături, fiind destinate folosirii casnice, împodobirii camerelor țărănești sau utilizării la înfăptuirea anumitor obiceiuri”⁵⁰, fiecare dintre ele și toate la un loc reprezentând în mod sugestiv „simțul artistic, gustul pentru frumos, spiritul creator și hărnicia celor care le-au realizat”⁵¹.

Țesături diverse: „păritare”⁵², „țesute în două ițe”⁵³, „ștergere, prosoape, în patru ițe”⁵⁴, „lăicere”⁵⁵, „covoare cu flori țesute cu lână”⁵⁶

⁴² Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

⁴³ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

⁴⁴ Inf. Petru I. Herciu.

⁴⁵ Dorinel Ichim, *Zona etnografică Bacău*, București, Editura Sport-Turism, 1987, p. 77.

⁴⁶ Inf. Ferent A. Herciu.

⁴⁷ Inf. Petru I. Herciu.

⁴⁸ Inf. Ferent A. Herciu.

⁴⁹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 90.

⁵⁰ Anton Coșa, *op. cit.*, p. 58.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Inf. Bernadeta V. Herciu, 75 de ani, 8 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Inf. Elena A. Lucaci, 67 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

⁵⁶ Inf. Elena I. Herciu, 61 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

se puteau vedea odonioară atât „în camera în care se dormea”⁵⁷, cât și, mai ales, în „camera de curat”⁵⁸.

Odinioară casele catolicilor din Horgești se închideau prin intermediul unor zăvoare cu drug. Ușile de la intrare erau mai demult „fără geam”⁵⁹, dintr-o singură bucată de lemn ori „din trei scânduri sau patru scânduri mai înguste și cu bălămăli făcute de fierari, *clampă*, ca la poartă, așa cum e azi la poartă, era atunci la ușa casei”⁶⁰. „Tot din lemn făceai un zăvor și cu aia încuiaai. Era cheie de lemn. O băgai pe din afară. Pe dinăuntru băgai un par între două scoabe, una într-o parte și intra în alta...”⁶¹.

Dacă gospodarii plecau de acasă arătau celorlalți acest fapt punând „un par în ușă așa, un harag ... dacă puneai un băț în ușă era semn că nu-i acasă nimeni. Și acum sunt. Bătrânii folosesc și acum treburile astea”⁶². Obiceiul l-am întâlnit și în alte sate catolice din Moldova (de exemplu: Cleja⁶³, Somușca⁶⁴, Galbeni, Săbăoani etc.), ca și în satele năsăudene⁶⁵, prezența lui și în Horgești fiind, credem noi, într-o firească legătură cu originea transilvăneană a locuitorilor catolici de aici.

Odinioară, pereții exteriori „se humuiau. Era lipsa varului și se dădea cu humă de pe pârâu”⁶⁶; apoi s-au văruit, trăgându-se și brâie de culoare „albastră mai mult”⁶⁷.

Dintre construcțiile anexe amintim: „grajduri”⁶⁸ pentru vite, „ocol, cu puțin acoperiș deasupra”⁶⁹ pentru oi, cotețe pentru porci, poieți pentru păsări. Gardurile sunt din scândură astăzi, fiind însă „pe timpuri și din spini și din nuiiele”⁷⁰.

⁵⁷ Inf. Ferent A. Herciu.

⁵⁸ Inf. Elena A. Lucaci.

⁵⁹ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

⁶⁰ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

⁶¹ Inf. Petru I. Herciu.

⁶² Idem.

⁶³ Anton Coșa, *op. cit.*, p. 58.

⁶⁴ Idem, *Comunitatea catolică din Somușca*, în Almanahul Presa Bună, Iași, 2006, *passim*.

⁶⁵ Cf. supra, p. 58, nota 1.

⁶⁶ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

⁶⁷ Inf. Ferent A. Herciu.

⁶⁸ Idem.

⁶⁹ Idem.

⁷⁰ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

B. Portul popular

Privit în ansamblul său, portul popular al catolicilor din Horgești se integrează costumului tradițional românesc. „Structural, piesele de port popular nu se deosebesc. Diferența între îmbrăcămintea obișnuită și cea de sărbătoare constă în calitatea materiei prime utilizate și, evident, în bogăția sau expresivitatea decorului. Este portul românesc moștenit din bătrâni, iar oamenii de bună credință nu au ezitat să-l remarce și să-i aprecieze calitățile”⁷¹.

Înainte vreme costumul popular tradițional era purtat atât de cei în vârstă, cât și de cei mai tineri⁷²; astăzi portul popular se mai întâlnește „când și când, așa câteodată, la câte o sărbătoare mai deosebită”⁷³, îmbrăcat mai ales de cei în vârstă, tinerii îmbrăcând costumul tradițional „numai la anumite festivități, cum a fost mirul și-o vinit Preasfințitul. Pe urmă la alte festivități de acestea bisericești”⁷⁴.

Odinioară, în anii '40 ai secolului al XX-lea, nota preotul catolic Iosif Petru M. Pal, fetele și femeile din Horgești, asemeni celor din alte sate catolice din județul Bacău (Cleja, Somușca, Galbeni, Faraoni, Valea Mare etc.) purtau „cămăși albe, largi, cu poale lungi; stanii cămășii sunt cusuți simplu cu bumbac roșu ori negru; altița este țesută cu arniciu roșu, negru, alb ori galben; sub altiță se face ceva înfloritură cu zigzaguri din arniciu, apoi încep «râurile» drepte ori zig-zag ce pornesc de sus și se coboară până aproape de brățară, putând avea aceeași lungime, ori cele mai multe râuri rămân mai scurte, și restul se prelungesc mai jos. Câteodată râurile se cos pieziș; în acest caz la mâneca din dreapta coboară spre dreapta, iar la cea din stânga coboară tot spre stânga.

Unele cămăși au mânecile cusute nu cu râuri (șiraguri), ci cu pui, care se coase îndeobște pieziș. Bumbacul ori arniciul ce se întrebuintează sunt de un roșu deschis, ori închis, ori chiar negru, foarte rar de o altă culoare. Mâneca se termină cu o bentiță (brățară) înflorită cu același bumbac din care s-au făcut «râurile»; se încheie cu bumbi ori cu canafuri simple, colorate. Gura cămășii este tivită cu bumbac de aceeași culoare, la fel și bezereul ce strânge cămașa împrejurul gâtului. Poalele sunt lungi, fără cusuturi, coboară la glezne.

⁷¹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 165.

⁷² Inf. Maria Gh. Cadar, 60 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

⁷³ Inf. Elena A. Lucaci.

⁷⁴ Eadem.

Peste cămașă poartă catrință dintr-o singură bucată, țesută din lână, colorată în negru; numai în față mai are diferite dungii: roșii, albe, verzi, albastre ori galbene, mai mult amestecate.

Mijlocul și-l încing cu un brâu țesut din lână boită; iar peste brâu poartă bârnețe (bete), țesute din urzeală de lână boită și cu bătătură din bumbac sau idrișin de diferite culori.

Pe cap, din păr și cu bucăți de pânză, ba unele întrebuintează și câte o bucățică de lemn, își fac un fel de culion numit cârpă. La Luizi Călugăra și Sarata cârpa este ceva mai mică, în celelalte sate din județul Bacău, mai ales la Valea Seacă, Valea Mare, Faraoani și Cleja, este mai rotundă și mai mare (mai bine ar fi să dispară; ar fi mai igienic. De altfel, asemenea culion se găsește și prin satele din Bucovina și în unele părți din Transilvania).

Peste cârpă, în zilele de sărbătoare, întind un frumos ștergar alb, țesut din bumbac ori din borangic, cu diferite modele în relief, care constă din dungii și zigzaguri în lung și în curmeziș. Femeile se îmbrobodesc cu ștergarul; adică înfășoară capul de două, trei ori cu ștergarul așa fel ca un capăt să atârne pe spate, iar celălalt îl fixează în față, spre ureche, ca restul să atârne de sub bărbie, pe piept și pe umăr. Cele mai tinere îl îndoaie după cap, așa ca cele două capete să se vadă într-o parte și alta, ieșind de sub ceafă în dreptul urechilor.

La gât cele mai multe poartă șiraguri de hurmuzuri și mărgele colorate, de care atârnă o cruciuliță or o medalie (femeile și fetele din Luizi Călugăra aproape au părăsit hurmuzurile și mărgelele, mulțumindu-se numai cu o cruce ori cu o medalie, dar în celelalte sate au gustul prost de a atârna la gât cât se poate mai multe).

În zilele de lucru, peste săptămână, în loc de catrință umblă cu peșteman țesut din idrișin negru, un fel de catrință mai simplă, tot dintr-o bucată. Încalță ghetete și ciobote simple, ba chiar și opinci, cu obele (oghele) ori ciorapi lucrați în casă.

Fetele au aceleași costume, dar mai simple și mai elegante, lucrate din materie mai fină și cu mai multă simetrie. La sărbători încing fota de mătase, dintr-o bucată, având mai multe dungii colorate și franjuri (ciucuri) ce atârnă de jur împrejur. Ba pe alocuri și în aceste părți au început să pătrundă și cusuturi mai artistice.

Fetele din unele sate din Bacău își împletesc părul pe o sârmă ori pe o șuviță de pânză, și-l așează așa că se face un cerc ce atârnă pe ceafă, peste care își pun ștergarul, ori tulpanul pentru îmbrobodit (fetele din Luizi Călugăra și Talpa Sarata nu mai poartă asemenea cerc, rămășiță din

trecutul înapoiat). Pe cerc (numit coroață) pun așa numitele podoabe: șuvăițe, sgărđițe, adică panglici pe care sunt cusute mărgelile colorate, formând figuri geometrice după un model determinat. Cu asemenea șuvițe, fetele din toate satele își strâng părul, slujindu-le și de ornament. Fetele din Luizi Călugăra și Talpa Sarata își împletesc părul începând de la urechi și așezându-l în zigzag, după cap ori împrejurul capului, formând o cunună ce se încheie între creștet și frunte.

Fetele mici și mari, mai poartă un gherdan, făcut din mărgelile mărunte, colorate, și împletite pe ață așa că formează o șuviță ce o leagă strâns pe gât. Când merg la biserică ori la horă, fiecare are în mână câte un buchet de flori; adeseori înfășoară codițele florilor într-un șervet cusut cu țigăie (lână colorată).

Rar când umblă cu capul gol; cel mai mult în casă ori la munca câmpului. În locul ștergarului, la sărbători mai întrebuițează casâncă (broboadă colorată cu franjuri).

Peste cămașă îmbracă vara un pieptar de miel, fără mâneci, înflorit cu lână colorată. Iarna peste pieptar poartă o vestă din postav bătut la piuă, ca și al flăcăilor. În unele sate: Faraoni, Valea Mare, Cleja ș.a. poartă suman, croit în falduri, iar pe margini, la piept, la mâneci și la buzunări înflorit cu șireturi (șarade) negre și ici colo chiar de alte culori⁷⁵.

Trebuie să remarcăm aici și faptul că acest costum popular tradițional „contribuie, în mare măsură, la înțelegerea originii și identității populației de care vorbim. (...) Într-adevăr, așa după cum s-a mai spus, catolicii din Moldova sunt păstrătorii celor mai vechi tradiții de vestimentație românească din această parte a țării. Portul bătrânesc, pe care ei îl îmbracă și astăzi, este inconfundabil și are o puternică personalitate ce se manifestă prin aceea că păstrează, nealterate, elementele fundamentale ale substratului traco-daco-iliric (...) Particularitățile stilistice și morfologice pe care le pune în evidență portul tradițional de sărbătoare al populației catolice din Moldova pledează, fără nici un dubiu, pentru obârșia românească a acestor credincioși (...) Unitatea în varietate, ca și specificul costumului de sărbătoare pe care îl poartă catolicii moldoveni rezultă și din faptul că aceste straie se încadrează viziunii sculpturale a portului românesc (...) Albul rămâne culoarea de bază în toate componentele vestimentare, ca o

⁷⁵ Pr. Dr. Iosif Petru M. Pal, *Originea catolicilor din Moldova și franciscanii, păstorii lor de veacuri*, Săbăoani – Roman, 1942, p. 59-62.

marcă a curățeniei sufletești, a purității, a prețuirii luminii. Geometrismul ornamentației costumului popular tradițional, deci inclusiv al celui întâlnit în satele catolice, ordonează și temperamentează compozițiile decorative și armoniile cromatice”⁷⁶.

O componentă importantă în cadrul portului popular a constituit-o întotdeauna găteala capului, care, și în cazul femeilor catolice din Horgești ne relevă unele trăsături particulare, cu analogii ancestrale. „Multă vreme, preocuparea pentru acoperirea sau împodobirea capului nu era dictată de rațiuni estetice, ci urmărea să pună în evidență un anume statut social”⁷⁷. Femeile catolice din Horgești erau nevoite să urmeze, „în funcție de vârstă și de statutul civil”⁷⁸, conform mentalității populare, unele reguli stricte privind găteala capului, „care în acest fel devenea și o marcă distinctă în momentele cruciale ale vieții”⁷⁹. Fetiteele, până în jurul vârstei de 12-14 ani, umblau cu capul descoperit, având părul legat în două „gâțe”⁸⁰. Mai târziu, odată cu ieșirea la horă, între 14-16 ani, părul fetelor era împletit pe un cerc de sârmă, care capta, prin modalitatea de punere în valoare, atenția celorlalți.

Se purtau „zgârzi făcute din mărgel, frumoase, luceau, apoi făceau gâțe pe aici și făceau roată așa ... făcută din trei în sârmă, și-apoi punea zgardă din mărgel și o învârtea pe ea. Era frumoasă roata”⁸¹. În momentul căsătoriei se schimba din nou găteala capului, cercul de sârmă fiind înlocuit în cadrul ceremonialului nunții de așa-numitele „ștergare pe cap”⁸². „Acelea mai mari purtau și cârpă”⁸³, „care erau de măritat”⁸⁴, „și cele cu cârpă puneau un fel de voal așa, nimateș se spunea, dar era frumos ... de borangic. Era un fel de ștergar, exact cum e prosopul aista, material lung, și-l punea pe cap”⁸⁵. Această „cârpă” era o marcă distinctă a femeii căsătorite. După căsătorie, femeile catolice din Horgești umblau doar cu capul acoperit.

Observăm apropierea între această modalitate de găteală a capului la femeile catolice din Horgești și așa-numitul „port cu coarne”,

⁷⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 165-167.

⁷⁷ *Ibidem*, p. 167.

⁷⁸ Anton Coșa, *Cleja...*, 2001, p. 60.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ Inf. Bernadeta V. Herciu.

⁸¹ Eadem.

⁸² Inf. Elena A. Lucaci.

⁸³ Inf. Elena I. Herciu.

⁸⁴ Eadem.

⁸⁵ Eadem.

„de tradiție străveche, cu semnificații magico-religioase de mult dispărute, pe care o mai întâlnim astăzi cu greu, doar în câteva zone etnografice ale țării”⁸⁶, fiind o altă „mostră” de identitate românească recunoscută ca atare chiar și de către unii cercetători maghiari⁸⁷.

Deși umblatul cu capul descoperit era considerat o marcă a curăteniei tinerelor fete, totuși, mediile eclesiastice catolice au depus eforturi în prima jumătate a veacului al XX-lea pentru înlăturarea acestui „port”, demersul lor având la bază argumente „igienice”. În acest sens, printr-o circulară de la Episcopia Catolică de Iași din 8 septembrie 1917 către parohul de la Văleni, de care aparțineau la acea vreme și catolicii din Horgești, se specifică:

„Cucernice Părinte,

Se știe că năpraznica boală a tifosului exantematic, care iarna trecută a răpus atâtea vieți, n-a dispărut încă; deși s-au luat măsurile cele mai energice de către autoritățile Țării pentru stărpirea lui, totuși ici colea se mai ivește câte un caz. Germeii acestei strașnice boli nefiind încă distruși, nu putem să nu fim foarte îngrijorați de apropierea iernei, care este foarte favorabilă tifosului exantematic. De aceea suntem siliți, ba chiar datori de a spori grija și râvna noastră pentru întrebuițarea tuturor mijloacelor de preîntâmpinare a acestui flagel, pentru ca această boală îngrozitoare să nu mai deschiză atâtea goluri în sânul familiilor.

E un fapt pozitiv că neîngrijirea corpului, necurătenia și indolența întru întrebuițarea mijloacelor de precauțiune, ce sunt propuse pentru a combate molima, servesc de minune la propagarea teribilului flagel. Dar mă văd silit să mărturisesc cu părere de rău că, după o constatare de mai mulți ani, aceste lucruri se găsesc cu belșug între țăranii noștri, cari nu știu, ba nici nu voesc a ști despre îngrijirea trupului, despre curătenia lui, nedând nici o ascultare, sau foarte puțină, la măsurile preventive ale bolilor ce Agenția Sănătății Publice le propun și le prescriu.

Însă pentru ceea ce privește mai în deosebi molima îngrozitoare a tifosului exantematic e de știut că, după constatări făcute, nimic nu concurează mai mult la încuibarea insectelor propagatoare ale acestui tifos decât culionul (cârpa), pe care-l poartă la cap femeile noastre catolice. Fiind așa, cine dintre noi va putea rămânea indiferent față de acest fapt și nu-și va da toată silința pentru a înlătura cu desăvârșire din mijlocul poporului nostru o astfel de primejdie! Din contra, eu socot de

⁸⁶ Cf. *Muzeul Satului. Studii și cercetări*, București, 1970, p. 94.

⁸⁷ Kós Károly, Szentimrei Judit, Nagy Jenő, *Moldvai csángó népművészet*, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1981, p. 361.

marea noastră datorie de a da cel mai larg concurs măsurilor de precauțiune ce Autoritățile Sănătății Publice au luat și vor mai lua pentru stârpirea groaznicului flagel.

De aceea, Cucernice Părinte, pătruns de adevărul că Domnul ne-a trimes în mijlocul poporului său pentru a purta grijă de toate nevoile lui, lucrând din răputeri pentru a înlătura din sânul lui orice primejdie de rău, prin prezenta Vă poruncesc ca, imediat ce veți primi această Circulară să Vă puneți pe lucru cu toată energia și cu toată râvna, de care ați dat dovadă în alte împrejurări, oprind în numele meu tuturor femeilor catolice din Parohia Cucerniciei Voastre de a mai purta de acum înainte culionul (cârpa), în care foarte lesne se încuibează păduchii, singură cauză a tifosului exantematic.

Sunt sigur că femeile noastre, deși le știu cam încăpățanate, se vor supune acestui ordin, mai cu seamă că el țintește numai și numai la binele lor. Dar dacă se vor găsi în Parohia Cucerniciei Voastre una sau mai multe refractare la acest ordin al meu, Cucernicia Voastră veți aplica încontra ei sau încontra lor următoarele pedepse și anume:

Femeilor care nu se vor supune la acest ordin și nu vor lepăda culionul (cârpa), li se oprește intrarea în Biserică fie în ziua de sărbătoare, fie în cursul săptămânii; nu li se va face Molifta după ce vor fi născut; nu vor fi primite ca nașe nici la Botez, nici la Cununie.

Vă fac cunoscut, Cucernice Părinte, că în martie din anul curent, tot acelaș Decret am dat și pentru femeile noastre catolice din Județul Roman, după cererea și rugămintea D-lui Prefect de acolo, și cu bucurie trebuie să Vă anunț că toate femeile noastre din acel Județ au lepădat culionul (cârpa) și acum ele singure chiar mulțumesc pentru această măsură. Sunt sigur că pilda femeilor noastre din Județul Roman va îndemna și pe acelea din Parohia Cucerniciei Voastre, încât fără greutate și fără cârtire se vor supune și la acest ordin, care, repet, este spre binele și folosul lor.

Însărcinez pe Cucernicia Voastră pentru a aduce la îndeplinire, în timpul cel mai scurt, această poruncă.

Primiți, Cucernice Părinte, salutul meu frățesc.

Fr. Ulderich Maria Cipolloni

Administrator Apostolicus”⁸⁸.

Costumul tradițional femeiesc din Horgești se compune din

⁸⁸ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale (DJAN) Bacău, Fond *Parohia Catolică Văleni*, dosar nr. 1, 1917, p. 1r.

cămașă, catrință, bârneață, bundiță, suman, cojoc, maramă, batic. Firește, în timp, acest costum popular a trecut printr-o serie de transformări, care însă nu i-au modificat fondul, ci doar forma.

Cămășile de sărbătoare erau făcute din pânză de bumbac sau de in (cele de purtat fiind țesute din pânză de cânepă sau de in⁸⁹), fiind compuse din patru bucăți: „una în față, una în spate și mânecile”⁹⁰ aparte⁹¹, la care se adăuga o a cincea bucată, tăiată la rândul ei în alte două bucăți, folosită la clinuri. „Este tipul de cămașă fără poale care, în unele zone ale Moldovei, se mai numește și ie. Poalele se fac, se regulă, separat”⁹².

Cămășile tradiționale cele mai răspândite erau cele cu „altiță, cum se zicea odată”⁹³, „la gât strânse cu sfoară”⁹⁴, deci cu bezărau⁹⁵. Iată cum din punct de vedere al croiului, cămașa tradițională a femeilor catolice din Horgești se încadrează în așa numitul tip de cămașă „încrețită la gât”, deși nu de puține ori se făceau și cămăși „cu platcă”⁹⁶.

Cămășile „erau cusute cu arnici”⁹⁷, mătase, lână, „cu flori, cu rânduri pe mâneci”⁹⁸, ornamentate deci „pe mâneci”⁹⁹, pe altiță, încreț, piept și spate în tehnici precum „punctul bătrânesc”, „în cruciulițe”, „pe dos” etc. La cămașa cu altiță se evidențiază o delimitare riguroasă a spațiilor destinate ornamentării. „Disponerea motivelor decorative pe suprafața cămășii de sărbătoare se face ținându-se cont de regulile repetiției, alternanței și simetriei”¹⁰⁰. În cazul cămășilor tradiționale din zona Bacăului, ca o trăsătură particulară a lor, s-a constatat o delimitare a „altiței prin benzi decorative lineare, ce se prelungesc până la încrețitura de la gât”¹⁰¹.

Cămășile de sărbătoare ale fetelor care „nu au prea purtat bezărau”¹⁰², deși „altele o purtat”¹⁰³, țesute din pânză de

---

⁸⁹ Inf. Elena A. Lucaci.

⁹⁰ Inf. Bernadeta V. Herciu.

⁹¹ Inf. Elena I. Herciu.

⁹² Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 170-171.

⁹³ Inf. Bernadeta V. Herciu.

⁹⁴ Inf. Elena A. Lucaci.

⁹⁵ Inf. Elena I. Herciu.

⁹⁶ Inf. Bernadeta V. Herciu.

⁹⁷ Inf. Maria Gh. Cadar.

⁹⁸ Inf. Bernadeta V. Herciu.

⁹⁹ Inf. Elena I. Herciu.

¹⁰⁰ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 171.

¹⁰¹ *Ibidem*.

¹⁰² Inf. Magda P. Budău, 78 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

bumbac¹⁰⁴, ieșeau firește în evidență „că le făceau fetele mai frumoase ca să fie mai frumoase, mai înflorate. Coseam iarna ca să fac o cămașă frumoasă de Paști”¹⁰⁵, „cu firișoare de bumbac colorat negru, roșu”¹⁰⁶, „cu mărgelile și cu fluturi”¹⁰⁷.

O componentă importantă a costumului tradițional al femeilor catolice din Horgești o reprezintă catrința¹⁰⁸, țesută din lână „în patru ițe”¹⁰⁹ sau „în două ițe”¹¹⁰, ornamentată „cu vrâste așa în față și-n spate cu negru”¹¹¹. Am constatat și la Horgești prezența unui tip de catrință numit „pesteman”¹¹², precum și a celui tip de „fotă”¹¹³, cumpărată „de la oraș”¹¹⁴.

Nu lipsesc, firește, din cadrul costumului tradițional femeiesc nici cingătorile numite „bete”¹¹⁵ sau „bârnete”¹¹⁶, ornamentate cu vrâste, țesute „în două ițe”¹¹⁷ ori chiar în 5 sau 7 ițe¹¹⁸, terminate la cele două capete cu franjuri.

Femeile catolice din Horgești au purtat „pieptare înflorite”¹¹⁹ peste cămașa tradițională, „bundiță înflorată, așa frumoasă, cusută în toate culorile, dar mai mult în roșu și negru, mai punea și albastru, dar roș-negru era frumoasă”¹²⁰. De asemenea, în zilele de iarnă au îmbrăcat cojocul și sumanul.

Amintim aici și câteva dintre podoabele purtate de fetele catolice din Horgești, numite „hurmuz”¹²¹, „salbe”¹²² ori „mărgelile”¹²³.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Inf. Elena A. Lucaci.

¹⁰⁵ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹⁰⁶ Inf. Magda P. Budău.

¹⁰⁷ Inf. Elena I. Herciu.

¹⁰⁸ Inf. Maria Gh. Cadar.

¹⁰⁹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹¹⁰ Eadem.

¹¹¹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹¹² Inf. Elena I. Herciu.

¹¹³ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹¹⁴ Inf. Magda P. Budău.

¹¹⁵ Inf. Maria Gh. Cadar.

¹¹⁶ Inf. Magda P. Budău.

¹¹⁷ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹¹⁸ Inf. Elena A. Lucaci.

¹¹⁹ Eadem.

¹²⁰ Inf. Elena I. Herciu.

¹²¹ Eadem.

¹²² Eadem.

¹²³ Eadem.

Costumul tradițional bărbătesc se compune din cămașă, ȋtari, brău, bundiță, cojoc, suman. Dintr-o sugestivă descriere, de la mijlocul veacului XX, pe care i-o datorăm preotului Iosif Petru M. Pal, aflăm că în satele catolice ale județului Bacău „bărbații poartă cămașă albă de bumbac în bumbac, ori bumbac în cânepă sau in, ori chiar de cânepă în cânepă; atârnă până la genunchi; o poartă afară sfârșind rotund la aceeași înălțime. Cămașa are guler țesut ori cusut din arnici de diferite culori, predomină mai mult un roșu închis, cu negru și alb, formând figuri geometrice ori zigzaguri; se încheie cu cheotoare din bumbac, adeseori colorat, ori cu bumbi, la cei mai tineri, colorați. Gura cămășii are un fel de dantelă foarte simplă formată de niște găurele prin împletirea urzelii, după ce s-au scos câteva fire de bătătură; la fel se termină poalele cămășii de sărbători.

Mijlocul îl încing cu brău colorat, peste care poartă o curea simplă, ori un chimir nu prea lat. Vara poartă izmene din aceeași pânză ca și cămașa; iarna însă poartă ȋtari albi, creți ori întinși, dar strânși pe picior, făcute cu aceeași simplitate. În picioare poartă ghete, ori bocanci, ba cei mai mulți umblă cu opinci legate cu curele de piele, ori cu ață de cânepă sau de păr; cei mai bogați poartă ciubote (cisme). Pe cap iarna poartă căciulă neagră, făcută din pielicele cu părul creț, ori în valuri ce se apropie de astrahan; vara poartă pălărie neagră cu calâpul (calota) și jos streășina mică (rar se văd bătrâni cu pălării cu streășina mare /pălării ciobănești de munte/).

Peste cămașă poartă, chiar și vara, cei mai mulți un pieptar înfundat (închis) sau deschis cu cusături simple. Iarna poartă un cojocel cu mâneci lungi (numai bătrânii mai poartă cojoc mare până la glesne).

Peste pieptar și peste cojocel poartă un suman foarte simplu, lung până la glesne, de culoarea lânii, cenușiu ori castaniu, mai rar alb ori negru. Cei mai tineri poartă o vestă până ceva mai jos de mijloc, făcută din postav țesut în casă și bătut la puiă; are două buzunare, tivite pe margini adesea cu panglică în trei culori (tricolorul românesc). Vesta se încheie înainte în dreptul pieptului cu bumbi mari. Contra gerului poartă mănuși de lână împletită în casă. Numai unii bătrâni mai poartă părul lung cu plete.

Portul tinerilor, adică al flăcăilor, este tot așa de simplu ca și al bătrânilor, dar ceva mai elegant. Mânecele cămășilor se termină cu brățară închisă cu bumbi; gulerul este adeseori larg cu cusături în zigzag, ce se îndoaie peste o batistă de mătasă colorată, ale cărei capete atârnă pe piept. Ghetele și cismele sunt delicate. Pălăria este neagră, cum se obișnuiește azi în societate”¹²⁴.

¹²⁴ Pr. Dr. Iosif Petru M. Pal, *op. cit.*, p. 58-59.

Cămășile tradiționale bărbățești, făcute asemenea celor femeiești, din patru părți, „spatele și fața și mânecile”¹²⁵, „erau cu platcă”¹²⁶, țesute „din pânză de bumbac, în sau cânepă”¹²⁷, „cu guler”¹²⁸, ornamentate cu „flori, pe guler mai mult”¹²⁹.

Bărbații purtau ca cingători „brâu, curea, și mai purtau un fel de curea lată, îi spunea chimir”¹³⁰, „aveau brâu ... lat de două palme și se strângeau cu bete deasupra”¹³¹, precum și „ițari ... din lână albă cu bumbac”¹³².

Peste cămașă purtau o „bondiță care era încheiată pe sub braț, așa cu piept”¹³³ în zilele de lucru, și tot la fel în cele de sărbătoare, „da’ era cu flori”¹³⁴, „frumoasă tare, înfundată ... și o încheiai aici la umăr”¹³⁵.

Încălțăminte tradițională în Horgești, atât în cazul bărbaților, cât și a femeilor, era compusă odinioară din opinci¹³⁶, doar „duminica se mai încălțau cu bocanci cum era înainte”¹³⁷.

Bărbații purtau vara pălării cu pană de păun¹³⁸, iar iarna căciuli din blană de miel.

De asemenea, purtau cojoc¹³⁹ „simplu, lung ... la gât închis în față, cu niște nasturi împlețiți”¹⁴⁰, precum și sumane¹⁴¹ „făcute din postav gri sau negru după cum aveau și făcut cu un fel de lăniță neagră, îi spunea *sarad*, și-l înflorea pe la mâneci, pe aici, pe marginile toate, roată împrejur”¹⁴² și erau purtate cu „mânecile date pe spate”¹⁴³. „Bărbații îmbrăcau sumanele pe mânici, iar femeile lăseau mânecile pe spate”¹⁴⁴.

¹²⁵ Inf. Elena I. Herciu.

¹²⁶ Eadem.

¹²⁷ Inf. Elena A. Lucaci.

¹²⁸ Eadem.

¹²⁹ Eadem.

¹³⁰ Eadem.

¹³¹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹³² Inf. Elena A. Lucaci.

¹³³ Eadem.

¹³⁴ Eadem.

¹³⁵ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹³⁶ Inf. Elena A. Lucaci.

¹³⁷ Eadem.

¹³⁸ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹³⁹ Inf. Elena A. Lucaci.

¹⁴⁰ Eadem.

¹⁴¹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹⁴² Inf. Elena A. Lucaci.

¹⁴³ Inf. Magda P. Budău.

¹⁴⁴ Inf. Elena A. Lucaci.

De altfel, portul „sumanului de tip ardelenesc cu mânecile foarte lungi, pliate pe spate”¹⁴⁵ a fost constatat de către noi și în alte sate catolice din Moldova, cum ar fi: Cleja, Somușca, Galbeni, Faraoni, Valea Mare etc.

Acest interesant obicei „de a purta mânecile sumanului pliate pe spate cunoaște o răspândire cvasigenerală în satele catolice ale Episcopiei de Iași”¹⁴⁶, trimitând către situații similare întâlnite în spațiul transilvan¹⁴⁷.

C. Îndeletnicirile

Ocupația de bază a locuitorilor catolici din Horgești a fost și este agricultura. „Semnificațiile magice ale diferitelor practici legate de agricultură și-au modificat sensurile inițiale, dispărând în cele mai multe cazuri”¹⁴⁸.

Localnicii din Horgești ieșeau la arat „când vine primăvara, în aprilie”¹⁴⁹, „când se face timpul bun”¹⁵⁰, dar nu înainte de „Sfântul Gheorghe”¹⁵¹, „după Sfântul Gheorghe plecăm, când vine să cânte cucu”¹⁵² și când se puneau la porțile caselor mlădițe înfrunzite de răchită¹⁵³, o „practică de sorginte arhaică”¹⁵⁴ perpetuată până în zilele noastre.

Spiritul religios al localnicilor transpare și din cuvintele rostite în momentul când agricultorul pune pentru prima dată plugul în brazdă: „Doamne ajută!”¹⁵⁵, dar și din salaturile lor.

La muncile câmpului participa întreaga familie, prilejul fiind favorabil, în clipele de răgaz, și pentru rostirea câtorva texte folclorice care să mai destindă atmosfera: „Mergeam cu femeile, copiii duceau mâncare și părinții mai spuneau câte o poveste când stăteau la masa

¹⁴⁵ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 65.

¹⁴⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, p. 180.

¹⁴⁷ *Ibidem*.

¹⁴⁸ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 66.

¹⁴⁹ Inf. Gheorghe Gh. Crișu, 76 de ani, 4 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁵⁰ Inf. Iojă A. Cadar, 70 de ani, 5 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁵¹ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

¹⁵² Inf. Ștefan M. Matieș, 61 de ani, 4 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁵³ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁵⁴ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 68.

¹⁵⁵ Inf. Iojă A. Cadar.

prânzului, mai spuneau câte o zicală la copii. Tineretul mai oboșește la câmp și părinții spuneau: «De la grapă, de la plug, m-am făcut mare și lung ... De-ar fi omul cât de mare, de la plug așteaptă mâncare»¹⁵⁶.

Plugul era dus până la ogor¹⁵⁷ „cu căruța făcută din *leuci*, nu era cu osiile din fier ca acuma, era din lemn făcută”¹⁵⁸. S-a folosit „boroana”¹⁵⁹ „cu cuie de fier ca să zdrobească bolohanii”¹⁶⁰. „După ce aram cu plugul dădeam cu boroana, semănam ... și apoi dădeam cu grapa”¹⁶¹, cu „grapa de spini”¹⁶². După ce se termina de grăpat se folosea „tăvălugul”¹⁶³, „pentru ca să se preseze pământul și să nu intre uscăciunea”¹⁶⁴, „se vălătugea”¹⁶⁵, apoi „semănau cu mâna”¹⁶⁶.

Pentru treierat s-a folosit îmblăciu¹⁶⁷, care „e un băț de vreo doi metri în lungime și în capăt mai are un băț de vreo 70-80 cm, care-i legat cu o curea între ele, de poți să-l folosești. Se poate învârti la fasole”¹⁶⁸, „cu îmblăciul se bătea fasolea”¹⁶⁹. S-a utilizat „ciurul”¹⁷⁰ pentru cernut boabele din pleavă, făcut „din tablă ... cu găuri ca să ncapă boabele”¹⁷¹, precum și leasa pentru bătut porumbul, „din scânduri pe părțile laterale și fund. Partea din față e liberă. Dedesupt îs puse niște nuiiele împletite și deasupra se dă cu ciomagul întrînsa și curge grăunțele”¹⁷².

Am consemnat existența „foșalăilor”¹⁷³ pentru „scărmănatul lânii”¹⁷⁴, a „daracului”¹⁷⁵ folositor pentru lâna pe care „înainte de a o da

¹⁵⁶ Inf. Ștefan M. Matieș, 72 de ani, 6 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁵⁷ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁵⁸ Idem.

¹⁵⁹ Idem.

¹⁶⁰ Inf. Ștefan M. Matieș.

¹⁶¹ Idem.

¹⁶² Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁶³ Inf. Ștefan M. Matieș.

¹⁶⁴ Idem.

¹⁶⁵ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

¹⁶⁶ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁶⁷ Inf. Ștefan M. Matieș.

¹⁶⁸ Idem.

¹⁶⁹ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁷⁰ Inf. Ștefan M. Matieș.

¹⁷¹ Idem.

¹⁷² Idem.

¹⁷³ Idem.

¹⁷⁴ Idem.

¹⁷⁵ Idem.

la foșalăi o dă răcesc”¹⁷⁶. De asemenea, în Horgești a existat și piuă cu pilug pentru pisat grâu sau sămânță de cânepă¹⁷⁷, ca de altfel și știubei cu bătalău pentru desfăcat porumbul¹⁷⁸.

Ca unități de măsură s-au folosit : „merticul”¹⁷⁹, cu care atunci când „te duci la moară îți ia vama morarul”¹⁸⁰, „oca”¹⁸¹, „banița”¹⁸² și „merța”¹⁸³. În Horgești nu a fost moară de vânt, în schimb au existat moară de apă¹⁸⁴ și moară cu piatră¹⁸⁵, chiar „două am avut în sat”¹⁸⁶.

O altă ocupație de bază a locuitorilor catolici din Horgești a fost creșterea vitelor, în vreme ce păstoritul era practicat doar de anumiți oameni, stânila, deși separate de teritoriul propriu-zis al satului, fiind totuși așezate în apropierea acestuia¹⁸⁷.

Pe lângă îndeletnicirile fundamentale, agricultura și creșterea animalelor, locuitorii catolici din Horgești au practicat și ocupații complementare, cum ar fi albinăritul¹⁸⁸, lucrul în lemn¹⁸⁹, cultivarea viței de vie și a pomilor fructiferi. Olari nu au fost în Horgești, oalele fiind aduse din altă parte, „smălțuite, cu flori făcute frumos, aveau motive diferite, și roșu și negru”¹⁹⁰.

D. Obiceiuri calendaristice

Obiceiurile calendaristice ale locuitorilor catolici din Horgești mai conservă și astăzi, în forme evident alterate, o serie de practici și de credințe încărcate înainte vreme de semnificații magico-rituale.

¹⁷⁶ Idem.

¹⁷⁷ Idem.

¹⁷⁸ Idem.

¹⁷⁹ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

¹⁸⁰ Idem.

¹⁸¹ Idem.

¹⁸² Idem.

¹⁸³ Idem.

¹⁸⁴ Inf. Gheorghe Gh. Cadar.

¹⁸⁵ Inf. Ștefan M. Matieș.

¹⁸⁶ Idem.

¹⁸⁷ Inf. Alexandru M. Căliman, 75 de ani, 4 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁸⁸ Inf. Ion F. Herciu, 45 de ani, 8 clase, agricultor și apicultor (Înregistrare mg. Făcută la 21 iulie 2001).

¹⁸⁹ Inf. Isidor P. Herciu.

¹⁹⁰ Inf. Gheorghe M. Pătrășcanu.

Astfel, din teama de a nu pierde „mana semănăturilor” ori „norocul casei”, în Horgești femeile se fereau să împrumute altora lucruri din gospodăriile proprii în intervalul dintre ajunul Crăciunului și cel al Bobotezei¹⁹¹.

De asemenea, „nu este bine”¹⁹² să se dea cu împrumut în ziua de Crăciun, pentru că „așa am apucat de la părinți. Să nu fii dator la altul, nici altul la mine. Eu să n-am datorie la altul, nici altul să nu aibă datorie la mine. Eu să mă achit de datoria mea și altul să se achite de datoria lui, ca tot anul să fie bine ... că așa am apucat”¹⁹³.

„La Anul Nou, în seara de Revelion”¹⁹⁴ se făcea odinioară un calendar de ceapă dintr-un număr de 12 cepe tăiate în prealabil, peste care se puneau sare: „punea 12 căvi de ceapă, le curăța ... și-apoi le puneau sare cu măsură la fiecare, și apoi le numea ianuarie, februarie ... până la decembrie așa, și după aceea știa”¹⁹⁵, în funcție de câtă apă se aduna în cele 12 cepe, cum vor fi lunile anului din punct de vedere al precipitațiilor. Cele 12 cepe semnificau lunile anului, astfel încât cele în care se aduna mai multă apă marcau lunile cu precipitații mai bogate, cele cu mai puțină apă reprezentau lunile cu precipitații puține, „iar cele fără apă erau considerate ca simbolizând lunile secetoase”¹⁹⁶.

Colindele cântate s-au practicat în ajunul Crăciunului și al Anului Nou când copiii, în grupuri mixte ori nu, fetele mari ori fetițele mergeau „la cântat pe la geamuri”¹⁹⁷, pe la „ferestre”¹⁹⁸ interpretând „cântece bisericesti de Crăciun”¹⁹⁹, primind în schimb „colaci”²⁰⁰ ori „colăcei”²⁰¹. Colindătorii mergeau din casă în casă, interpretând colinde religioase²⁰².

¹⁹¹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, Iași, Editura Presa Bună, 2002, p. 219.

¹⁹² Inf. Magdalena V. Lucaci, 73 de ani, 5 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁹³ Ibidem.

¹⁹⁴ Ibidem.

¹⁹⁵ Ibidem.

¹⁹⁶ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 69.

¹⁹⁷ Inf. Maria V. Simon, 66 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

¹⁹⁸ Inf. Bernadeta V. Herciu.

¹⁹⁹ Inf. Maria V. Simon.

²⁰⁰ Eadem.

²⁰¹ Inf. Magda P. Budău.

²⁰² Inf. Magda M. Simon, 84 de ani, 7 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

În prima zi a Anului Nou se mergea „cu semănatul”²⁰³, aruncând în fața gazdelor „cu grâu sau cu grăunțe”²⁰⁴, rostind o urare de prosperitate în noul an. „Atunci când eram eu, umblam dimineața la semănat”²⁰⁵, „seara fetele cântau, băieții urau”²⁰⁶. „Spuneam: Anu’ Nou cu sănătate, La Mulți Ani fericiți, bine v-am găsit sănătoși”²⁰⁷.

„Păi veneau ... cu grăunțe sau cu grâu ... copiii ... și apoi scoteau grâul când intrau la ușă și ziceau *Anu Nou cu bine și cu sănătate*. Când plecau spuneau: *Rămâneți cu Dumnezeu*. Noi răspundeam: *Mergeți cu Dumnezeu*”²⁰⁸. În schimb, colindătorii primeau „colaci, nuci”²⁰⁹.

Înainte vreme, în ajunul Crăciunului, dar și al Anului Nou, la Horgești, „cetele flăcăilor erau conduse pe la case de *vătafi*”²¹⁰. În zilele noastre au început să colinde și oamenii mai în vârstă: „Astăzi umblă, da atunci nu prea umbla oamenii în vârstă”²¹¹.

Copiii catolici nu au practicat obiceiuri răspândite în mediul ortodox, cum ar fi: Steaua, Luceafărul, Vergelul etc. Cu Steaua, de exemplu, „umblau niște băieți de la ortodocși, da la noi la catolici nu”²¹².

În Horgești, pe lângă colinde, plugușor²¹³, jocul caprei²¹⁴, copiii și „tineretul”²¹⁵ mai mari umblă cu *Betleemul*²¹⁶, o piesă de teatru religios întâlnit îndeosebi în satele ortodoxe.

Și în Horgești s-a practicat acel obicei arhaic al colindatului copiilor de *Prunci Mărunți* sau *Prunci Nevinovați*, obicei întâlnit și în alte sate catolice din Moldova²¹⁷ și care avea loc pe 28 decembrie, tocmai în ziua de *Prunci Nevinovați*. Se colinda numai în casă, fiind loviți ușor cu nuiaua de către colindători toți membrii respectivei familii, rostind în același timp o urare de prosperitate, belșug, noroc, sănătate și fericire în anul care urma să vină, copiii fiind răsplătiți cu

²⁰³ Inf. Maria V. Simon.

²⁰⁴ Inf. Magda M. Simon.

²⁰⁵ Eadem.

²⁰⁶ Eadem.

²⁰⁷ Inf. Magda P. Budău.

²⁰⁸ Inf. Elena I. Herciu.

²⁰⁹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²¹⁰ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, 2002, p. 229.

²¹¹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²¹² Inf. Magda M. Simon.

²¹³ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²¹⁴ Inf. Elena I. Herciu.

²¹⁵ Inf. Magda P. Budău.

²¹⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 231.

²¹⁷ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 70.

colăcei, covrigi, nuci.

„Și la Opru Senta se umbla ... cu varga”²¹⁸, colindătorii rostind, în timp ce-i loveau cu nuielușele, o urare de prosperitate la adresa gazdelor. La „Opru Senta ... umbla din băieți mai micuți și dădea vreo doi-trei la fund și zicea: *Opru Senta, Sent David*. Nici jegos, nici ghebos și la anu’ sănătos”²¹⁹.

Tinerii din Horgești obișnuiau înainte vreme să organizeze în ziua de *Prunci nevinovați* horă „pe medean”. Cu această ocazie, flăcăii rupeau câte „o mladă di la rădăcina mărului, cât mai curată și dreptă” cu care, fiecare în parte, lovea pe fata care îi era dragă, atunci când o întâlnea, spunând: „Oprusânta, / Sandavid, / Am vinit și ti colind, / Și trăiești, / Să-nflorești, / Și ai parti / Di sanatați!”²²⁰.

Jocurile cu măști²²¹ s-au bucurat de un interes special și la Horgești, inclusiv „în cadrul unor alaiuri complexe, alături de alte categorii de datini”²²² răspândite în satele ortodoxe, menționând aici doar *Matahalele*²²³, cete de mascați²²⁴ întâlniți atât la petrecerile de Anul Nou²²⁵, cât și la cele din ajunul Postului Mare, mai precis de la Lăsatul Secului²²⁶.

Sfințirea nuielușelor de salcie²²⁷ se făcea la Horgești în ziua de Florii „în fața bisericii”²²⁸. Erau duse „la părintele, la biserică și le sfințea ... mâțișoarele astea”²²⁹, care mai apoi se puneau în casă „ca leac”²³⁰; „dacă se sparie un copil, îl afumăm cu acelea”²³¹.

Focul din noaptea de Înviere era aprins în Horgești de către „feciorii de biserică, în sprijinul cărora veneau întotdeauna cei ce știau tradițiile locului”²³².

²¹⁸ Inf. Magda P. Budău.

²¹⁹ Inf. Maria M. Doboș, 60 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

²²⁰ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 234.

²²¹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²²² Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 252.

²²³ *Ibidem*.

²²⁴ Inf. Maria V. Simon.

²²⁵ Inf. Maria M. Doboș.

²²⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 265.

²²⁷ Inf. Elena I. Herciu.

²²⁸ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 273.

²²⁹ Inf. Elena I. Herciu.

²³⁰ Eadem.

²³¹ Eadem.

²³² Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 275.

În Horgești s-a practicat, în cadrul obiceiului „corindatului”²³³ de la Paști, o datină răspândită mai ales în satele ortodoxe, anume Vălăritul, o formă de colindat al flăcăilor, constituiți într-un grup condus de un vătaf. Colindul acestora avea o dublă finalitate: pe de o parte, ei vesteau Învierea Mântuitorului tuturor celor care locuiau în casele la care se opreau, pe de altă parte, strângeau „obolul pentru plata și întreținerea lăutarilor”²³⁴. Ei erau, firește, răsplătiți de către gazde cu alimente specifice sărbătorilor pascale: ouă roșii, cozonac, pască, iar înainte de plecare vătaful obișnuia să mulțumească printr-o urare specifică: „Pentru toate câte ne-ați dăruit, / Dumnezeu să vă deie înzecit!”²³⁵.

Culoarea roșie în care se vopsesc ouăle de Paști simbolizează sângele Mântuitorului²³⁶. În zilele Paștelui se organiza horă²³⁷, tinerii schimbând ouă roșii între ei, devenind „frați și surori”²³⁸. „Chiar și eu m-am schimbat cu o fată ca să ne zicem *matcă*. Pe lumea asta suntem *matcă* și pe lumea cealaltă suntem surori. Uite-așa. Și dădeam pască una la alta ... și ouă ... și ne spuneam *matcă*”²³⁹.

Obiceiul este consemnat, cu aceleași semnificații, și într-o altă zonă românească, în Banat, în forme particulare de manifestare desigur²⁴⁰. „Pentru feciori și fete însă Mătcălaul este nu numai o zi de serbare, ci totodată și o zi de înfărtăție și însurăție. În ziua de Mătcălau adecă, pretutindeni în Banat este datină de a se aduna mai multe fete la un loc și a se mătcuța, adecă a se prinde mătcuțe, văruice, surori, a se însurăți, după cum se înfărtătesc feciorii, adecă după cum se prind aceștia fătați sau frați de cruce”²⁴¹.

Tot la Paști, „în Joia Mare”²⁴² se făceau la Horgești și „ouă încristate”²⁴³, „așa frumos cu pătrunjel, cu trifoi, puneam în ciorap de nailon și legam așa și încristam așa frumos”²⁴⁴. În prima zi de Paști era

²³³ Inf. Magda P. Budău.

²³⁴ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 279.

²³⁵ Inf. Anton E. Pătrășcanu, 76 de ani, 4 clase, agricultor (înregistrare mg. făcută la 30 august 1996), apud Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 279.

²³⁶ Inf. Maria Gh. Cadar.

²³⁷ Eadem.

²³⁸ Eadem.

²³⁹ Inf. Magda P. Budău.

²⁴⁰ Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, vol. II, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 248.

²⁴¹ *Ibidem*, p. 249.

²⁴² Inf. Elena I. Herciu.

²⁴³ Inf. Magda P. Budău.

²⁴⁴ Inf. Elena I. Herciu.

bine să mănânci mai întâi ouă roșii. „Să puna și în cană, și un bănuț, și beam apă. Pentru că se spunea că e sângele Domnului Isus Cristos”²⁴⁵. „Pasca” era nelipsită de pe masa de Paști²⁴⁶, de asemenea „cozonacul”²⁴⁷.

Obținerea unei recolte bune era în directă legătură cu îndeplinirea de către agricultor, pe lângă munca obișnuită de zi cu zi, a unor practici cu conotații magice menite a ocroti lanurile, livezile, viile în fața manifestărilor atmosferice negative, de genul secetei, ploilor abundente ori cu piatră și tunete, care amenințau cu distrugerea.

Astfel, pe lângă obișnuitele rugăciuni și practici religioase, împotriva secetei localnicii din Horgești „ieșeau la câmp, mergeau la hotar, se întâlneau ... și cereau ploaie ... se rugau împreună ca să vină ploaia”²⁴⁸. Practicau procesiunile „cu steag”²⁴⁹ numite „Bâlci de ploaie”²⁵⁰, cu directa participare a preoților locului. „Mergeam și desculță cu procesiunea la deal ..., la o cruce, și părintele venea, mergeam ... până la deal și înapoi și venea ploaia”²⁵¹. „Mergeam cu bâlciul colo până la cruce acolo, la deal, am mers odată cu părintele Budău, toată lumea desculță, și părintele Budău, am mers până la deal desculți și să știi că pe urmă a plouat”²⁵².

S-a întâlnit și practica îngropării unei păpuși²⁵³, specifică ritului Caloianului²⁵⁴, întâlnit în tot spațiul românesc²⁵⁵. Se făcea o păpușă „din cârpă, și mergeam tot așa într-un fel de procesiune fetele mari, nu știu dacă erau și femeii, nu, nu erau, erau fete, fetițe din astea mai potrivite, de școală, și se îngropa păpușa, și ... ploua”²⁵⁶.

„Înainte vreme, văleu ... ce făceam ... făceam, noi copilele făceam, puneam baticuri așa, ca în loc de cruce, și făceam o păpușă, o băgam în pământ, o duceam la o cruce la deal pe șosea, este acolo o cruce de-a lui Sf. Ilie ... mergeam în procesiune dar nu cu steagurile de la biserică și cu părintele, noi cu tulpanele, copchilele eram și mergeam, una ziceam că-i

²⁴⁵ Eadem.

²⁴⁶ Eadem.

²⁴⁷ Inf. Magda P. Budău.

²⁴⁸ Inf. Magda M. Simon.

²⁴⁹ Eadem.

²⁵⁰ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 333.

²⁵¹ Inf. Maria V. Simon.

²⁵² Inf. Magda P. Budău.

²⁵³ Inf. Maria V. Simon.

²⁵⁴ S. Fl. Marian, *op. cit.*, p. 323.

²⁵⁵ *Ibidem*.

²⁵⁶ Inf. Magda P. Budău.

mortul. Cum duceam păpușa ceea ziceam că-i mortul și vreo două boceau în urmă. Și ziceam: «Dă Doamne ploaie bună și curată și fata mea o murit», și plângeam și boceam, și când veneam înapoi ploua²⁵⁷.

Plânsul și bocetele care se practicau cu această ocazie nu erau întâmplătoare, dimpotrivă erau o condiție obligatorie în cadrul obiceiului, asemenea oricărei înmormântări.

Altădată, „fetele ... să zic așa la 15-16-18 ani ... puneau niște baticuri și făceau o păpușă și mergeau și o îngropau la un izvor²⁵⁸. „Apoi cu părintele ... de câte ori ne-am dus desculțe pentru ploaie ... Mai ieșeam cu icoanele de biserică. Mergeam cu toată lumea, mergeam la deal și cântam ... cântece religioase, din astea de la biserică ... sunt multe cântece pentru ploaie, *Ploaie bună și curată dăruiește-ne nouă Doamne*, da frumoase tare, cânta lumea și plângeam. Desculțe mergeam. Părintele Budău de multe ori o mers desculț în procesiune la deal pe șosea și venea desculț înapoi, toată lumea desculță era ... Și ploua²⁵⁹. „Descălțatul participanților la procesiunile pentru ploaie avea drept scop mărirea comuniunii cu pământul ars de soare, dar în același timp era și un act de penitență²⁶⁰.

De asemenea, împotriva tunetului s-a practicat un interesant obicei la Horgești: „Se zicea că dacă furai de la cineva o lopățică și o dădeai în fântână ... dar numai de la acelea care erau însărcinate ... până nu scoteai din fântână ... și dacă nu scoteai lopățica sau melesteul din fântână, nu se oprea tunetul²⁶¹.

Rusaliile constituie o sărbătoare importantă și pentru catolicii din Horgești, aceștia păstrând pe alocuri, în forme alterate desigur, reminiscențe ale unor practici ancestrale apotropaice. Cu deosebire femeile nu întind rufe la uscat în ajunul acestei sărbători de teama „să nu fie luate pe sus de Iele²⁶², acele zâne ale văzduhului care, conform mentalității populare, „sunt niște femei frumoase, care umblă îmbrăcate în alb, adesea chiar în văluri vapoase, și fac hore (...) lasă cercuri de iarbă culcată la pământ, pe care oamenii (...) le ocolesc de teamă să nu se îmbolnăvească²⁶³.

---

²⁵⁷ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁵⁸ Inf. Magdalena V. Lucaci.

²⁵⁹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁶⁰ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 333.

²⁶¹ Inf. Maria V. Simon.

²⁶² Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 354.

²⁶³ *Ibidem*, p. 351.

Tot de Rusalii, catolicii din Horgești obișnuiau înainte vreme, dar și în zilele noastre, să meargă în pelerinaje, an de an, odinioară la Șumuleu-Ciuc, astăzi mai ales la Cacica, pentru a se ruga Sfintei Fecioare Maria. Aceste pelerinaje, de veche tradiție, care erau organizate și cu prilejul hramurilor bisericilor²⁶⁴, denotă religiozitatea existentă printre locuitorii catolici din spațiul rural de care ne ocupăm.

E. Obiceiurile familiale

a. Nașterea

În Horgești ceremonialul nașterii conservă încă o serie de practici rituale cu rol psihic și educativ, sub un dublu aspect, vizând, pe de o parte, reintegrarea mamei după naștere în colectivitatea rurală, iar, pe de altă parte, supravegherea atentă a începutului vieții noului născut.

„De obicei, ceremoniile sarcinii și ale nașterii constituie un întreg, încât deseori sunt executate rituri de separare care scot femeia gravidă din societatea generală, din cea familială și, câteodată, chiar din societatea sexuală. Urmează riturile perioadei de sarcină propriu-zise, aceasta fiind o perioadă de prag. În fine, riturile de naștere au ca obiect reintegrarea femeii în societățile de care a aparținut mai înainte ori aducerea ei într-o stare nouă ca mamă, mai ales dacă este vorba de cea dintâi naștere și de un băiat”²⁶⁵.

Există firește o multitudine de precauții menite să înlăture eventualele amenințări relative la viața mamei și a copilului ce urma să vină pe lume. Astfel, viitoarea mamă trebuia să evite eforturile mari, să nu tăinuiască sarcina în primele luni, pentru a nu se naște copilul mut sau cu dificultăți de vorbire, să nu dea cu piciorul în câini sau pisici, să nu treacă peste o funie etc.

La Horgești, femeia însărcinată „evita să se odihnească pe prag, de teamă că va naște greu, copilul oprindu-se și el în prag”²⁶⁶. „Trebuie să se păstreze. Să nu muncească din greu. Da am muncit din greu și n-am avut nimica”²⁶⁷. Dacă unei femei însărcinate nu i se dădea să guste din mâncarea pe care o poftea exista riscul „să piardă copilul”²⁶⁸. Nu era bine nici ca femeia însărcinată să-și înnoade părul, „nu e bine, că așa era

²⁶⁴ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 73.

²⁶⁵ Arnold van Gennep, *Riturile de trecere*, Iași, Editura Polirom, 1996, p. 47.

²⁶⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 4.

²⁶⁷ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁶⁸ Eadem.

obiceiul, că zicea ca să nu-l înnodăm, că nu e bine”²⁶⁹. Dacă femeia însărcinată „fură un obiect oarecare, se întâmplă, iese copilul cu o pată”²⁷⁰. Femeile însărcinate se fereau să dea cu piciorul în câini „să nu crească păr pe copil”²⁷¹, iar dacă nu spunea în primele luni că este *grea* „am auzit că iese copilul mut”²⁷².

Aceste precauții sunt, de altfel, întâlnite în tot spațiul românesc, având aceleași urmări nefaste în cazul nerespectării, fapt prezentat extrem de sugestiv și concis de către Simion Florea Marian într-una din lucrările sale de referință de la sfârșitul secolului al XIX-lea: „Dacă o femeie, cât timp e îngreunată, nu caută, ca să se ferească de toate acelea care puteau să-i fie spre stricăciune, adecă, dacă muncește și se obosește prea tare, dacă aleargă sau rădică ceva greu, dacă se încoardă și se întinde prea sus, dacă nu se ferește de răceală; mai departe, dacă se sperie sau cade de undeva foarte rău, dacă-i vine dor de ceva să mănânce sau să bea și nu capătă îndată, ori dacă capătă poftă când vede pe alți oameni mâncând sau bând și nu se încumetă a cere, ca să-i deie și ei de gustare, în fine dacă visează prin somn că vede ceva bun de mâncat sau de băut și când se trezește nu află ceea ce a visat, ca să guste, atunci naște fără vreme și copilul născut e mai totdeauna mort”²⁷³.

Odinioară, în Horgești, moașa a avut un rol deosebit, femeile însărcinate fiind ajutate să nască de către moașa²⁷⁴. „Pe vremurile noastre ... venea moașa și cu ea nașteam. Pe urmă beam rachiu în patul acela. Ca să n-am dureri. Că aveam dureri mari”²⁷⁵.

Înainte vreme se trecea copilul „de două ori”²⁷⁶ prin cămașa cu care era îmbrăcată mama sa când l-a născut deoarece „spunea moașa că așa-i bine să-l treacă”²⁷⁷.

De obicei, apa în care a fost scăldat copilul se vărsa „la un loc curat, pentru că așa se spune, că-i păcat dac-o dai la un loc murdar”²⁷⁸. Era bine „să se arunce mai cu seamă pe flori, anume ca, copiii să fie

²⁶⁹ Eadem.

²⁷⁰ Inf. Elena A. Lucaci.

²⁷¹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁷² Inf. Elena A. Lucaci.

²⁷³ Simion Florea Marian, *Nașterea la români. Studiu etnografic*, București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1995, p. 52.

²⁷⁴ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁷⁵ Eadem.

²⁷⁶ Eadem.

²⁷⁷ Eadem.

²⁷⁸ Eadem.

frumoși și atrăgători ca florile, ori la tulpina unui nuc, măr sau păr, anume ca, precum cresc și rodesc pomii aceștia, așa să crească și să rodească și copiii care s-au scaldat într-însa²⁷⁹.

Albia în care a fost scaldat copilul nu se așeza niciodată cu gura în jos pentru că „plânge copilul”²⁸⁰, situație similară în care, „cred româncele din Transilvania că copilul moare”²⁸¹.

De asemenea, scutecele copilului nu erau lăsate la uscat după asfințitul soarelui, deoarece „plânge copilul noaptea”²⁸², existând riscul ca „spiritele necurate”²⁸³ să „le pocească”²⁸⁴. În alte zone ale spațiului românesc „și hainele copilului nu se lasă în ogradă după ce a asfințit soarele, decât numai după ce a împlinit un an. Se crede că zânele, care sunt foarte iubitoare de copii mici, aduc boală în hainele lor, ca să-i ieie apoi cu ele”²⁸⁵.

După nașterea copilului „e bine ca, până la botez, să ardă o lumină lângă leagănul său și să se păzească noaptea”²⁸⁶, pentru „ca să nu aibă spiritele cele necurate și rele putere de a se apropia de casă și copilul nou născut”²⁸⁷.

Cei care veneau în vizită trebuiau să aducă un dar cât de neînsemnat copilului, obicei întâlnit și în Transilvania²⁸⁸, unde „orice străin care intră în casa în care s-a născut de curând un copil trebuie asemenea să-i dea un dar cât de mic, de regulă în bani, altfel ar însemna că disprețuiește familia, în special pe mama copilului”²⁸⁹.

Copiii trebuiau neapărat botezați întrucât „ei plâng ... dacă nu sunt botezați”²⁹⁰, ori „nu dorm”²⁹¹. Botezul avea loc la aproximativ o lună după nașterea copilului, eveniment la care participau rudele mai apropiate. Nașii copilului erau aleși dintre apropiații familiei. Numele

²⁷⁹ Simion Florea Marian, *Nașterea...*, 1995, p. 66.

²⁸⁰ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁸¹ Simion Florea Marian, *Nașterea...*, 1995, p. 79.

²⁸² Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁸³ Simion Florea Marian, *Nașterea...*, 1995, p. 79.

²⁸⁴ *Ibidem*.

²⁸⁵ *Ibidem*, p. 86.

²⁸⁶ *Ibidem*, p. 49.

²⁸⁷ *Ibidem*.

²⁸⁸ *Ibidem*, p. 68.

²⁸⁹ *Ibidem*.

²⁹⁰ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁹¹ Inf. Elena A. Lucaci.

care se dădeau copiilor erau acelea din „călindarul”²⁹² creștin catolic²⁹³ și erau alese de părinți²⁹⁴. După botez, când nașii îi dau finul mamei, ei spun „de la noi fin, de la Dumnezeu creștin”²⁹⁵. Menționăm aici și faptul că după botezul copilului „nașii jucau un rol foarte important în viața ulterioară a finului lor, fiind considerați ca părinți de-ai doilea ai acestuia. Nașii de botez erau primii pe lista eventualilor nași de cununie ai finului sau finei lor, atunci când acesta ori aceasta atingea vârsta căsătoriei. Nașii de botez erau aceia care își ajutau finii în diferitele momente ale vieții, cu vorba și cu fapta”²⁹⁶.

Asemenea altor localități din spațiul românesc²⁹⁷, și la Horgești era obiceiul ca la 1 martie să se lege un mărtișor „făcut din ață lunecoasă”²⁹⁸, de culoare „albă și roșie”²⁹⁹, la mâna sau la gâtul³⁰⁰ copilului „ca să nu se deoache”³⁰¹.

Erau nelipsite cântecele de leagăn. Iată un exemplu consemnat la Horgești: „Haidi rați, / Di-l ie-n brați, / Și tu, curcî, / Di mi-l culcî, / Și tu, pești, / Di mi-l crești”³⁰².

b. Nunta

În cadrul obiceiurilor vieții de familie, nunta „ocupă un loc bine determinat prin latura ei spectaculară, prin implicarea (mai mult sau mai puțin directă) pe o scară mai largă a comunității rurale, dar mai ales prin faptul că prin premise, desfășurare și urmări constituie o perioadă *de trecere (de prag)* de la un statut social la altul, de la o categorie socială la alta”³⁰³.

Pentru ca „trecerea” să fie sub auspicii bune trebuiau duse la îndeplinire o serie de „rituri” în perioada anterioară căsătoriei, în adolescență. Momente defnitorii, în acest sens, le constituiau „ieșirea la joc”, respectiv „scoaterea la horă”. Înainte vreme, în Horgești, fetele

²⁹² Eadem.

²⁹³ Inf. Magda M. Simon.

²⁹⁴ Inf. Bernadeta V. Herciu.

²⁹⁵ Inf. Elena A. Lucaci.

²⁹⁶ Anton Coșa, *Cleja...*, 2001, p. 75.

²⁹⁷ Simion Florea Marian, *Sărbătorile...*, vol. I, 1994, p. 312.

²⁹⁸ Inf. Elena I. Herciu.

²⁹⁹ Eadem

³⁰⁰ Inf. Magda P. Budău.

³⁰¹ Inf. Bernadeta V. Herciu.

³⁰² Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. III, Iași, Editura Presa Bună, 2005, p. 95.

³⁰³ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 76.

mari erau scoase pentru prima dată la horă „de la 15-16 ani”³⁰⁴, uneori chiar mai devreme.

Scoaterea la joc a fetelor avea loc și în Horgești de Paști, acest eveniment așteptat cu emoție de fiecare fată reprezentând „actul solemn de investire publică a nubilității, prin care intra în ierarhia celor cu drepturi și datorii sociale consacrate și inițierea în lumea dragostei”³⁰⁵. Băieții intrau în joc pe la 17-18 ani în condiții nu mai puțin ceremoniale, evenimentul în sine constituind și pentru ei „un moment de trecere de la copilărie la adolescență”³⁰⁶.

La Horgești, ca și în alte sate catolice din Moldova (Cleja, Somușca, Faraoni, Valea Mare etc.), fata care ieșea la horă purta, de regulă, în mână o batistă³⁰⁷ și un buchețel de flori, pe care le dăruia băiatului de care îi era drag, alături de o bentiță cu mărgelile (gherdan). Băiatul va purta asupra lui cu mândrie toate aceste daruri, respectiv mărgelile (gherdanele) și florile la pălărie, iar batista la brâu, astfel încât să fie văzute de către cei din jur ca semn al relației dintre cei doi. La rândul lui, băiatul îi dăruia fetei care îi era dragă mărgelile, inele, lănișoare³⁰⁸.

Hora satului implica o participare mai largă a colectivității rurale, fiind „o petrecere a tuturor”³⁰⁹. Avea loc în momentele mai importante de peste an (Paști, Crăciun, Lăsata Secului), la hram³¹⁰ ori în zilele de duminică. Erau organizate de către tinerii aflați în preajma căsătoriei. Acest eveniment le oferea tinerilor posibilitatea să privească, să danseze, să facă noi cunoștințe, să lege prietenii noi.

În special hramurile au fost multă vreme ocaziile cele mai importante în care tinerii din Horgești, dar și din satele vecine catolice, mai apropiate ori mai îndepărtate, se întâlneau, se cunoșteau, se vizitau, legau prietenii care uneori se sfârșeau cu căsătorii fericite.

Într-o lucrare a contelui d'Hauterive din anul 1785 aflăm cum stăteau de vorbă tinerii catolici de atunci: „La un timp anumit al zilei, dănțuitorii și dănțuitoarele se despart de gloată și la o depărtare așa de mare încât să nu fie nici auziți, nici pierduți din ochi, se așează unul în fața altuia. Tânărul își ridică sumanul dinapoi peste cap și-l trece peste

³⁰⁴ Inf. Maria Gh. Cadar.

³⁰⁵ Romulus Vulcănescu, *Fenomenul horal*, Craiova, Editura Ramuri, 1944, p. 96.

³⁰⁶ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 76.

³⁰⁷ *Ibidem*.

³⁰⁸ *Ibidem*.

³⁰⁹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 21.

³¹⁰ Felix P. Rafaelli, *Bulciurile noastre*, în „Viața”, an. VIII, nr. 8, 1922, p. 117-118.

capul țărâncii și astfel le acoperă fața la amândoi. Așa stau de vorbă, fără a face nici o mișcare. Ei se pare că nu țin seamă de cei care îi privesc; dar fără îndoială nimeni nu găsește că fapta lor este lucru de rușine”³¹¹.

Șezătorile erau odinioară prezente și în Horgești, alături de hora satului, de bal ori de clacă, astăzi fiind înlocuite de discotecă. Acestea erau locurile în care se întâlneau fetele și flăcăii. „Hora și șezătoarea reprezentau, de altfel, și locurile unde de obicei se înfiripau viitoarele legături sentimentale între tineri”³¹².

În zilele noastre „șezătorile au rămas de domeniul trecutului. Cu nesfârșita trudă a fetelor, cu grijile mamelor pentru zestrea ce trebuia să crească de la o zi la alta, cu fiorul reconfortant al dragostei dintâi, cu cântecele, poveștile și jocurile ce au înnobilit sufletele atâtor generații. Amintirea lor mai stăruie doar în memoria celor vârstnici, care continuă să evoce cu căldură istoria emoționantă a acestor întâlniri cu vădite implicații premaritale”³¹³.

Înainte vreme, o componentă importantă a obiceiurilor de dinaintea căsătoriei o constituiau vrăjile premaritale, vrăjile de dragoste, astăzi atenuate în semnificațiile lor ancestrale, dar și în formele de manifestare. Iată un exemplu de asemenea „vrajă de dragoste” consemnată la Horgești: „Înspri Anul Nou, fata lua un mosor di pi alergătoari și sî uita prin gaura lui la flăcările din vatră, până vedea inima focului. Pi urmî punea mosoru la gurî și începea sî suflî în el, așa ca într-un corn. Dupa ci suna, spuné: «Focule, focușorule, / Adunî-ți flăcările / Și fă-ti pi loc / Zghici di foc. / Pi horn sî ti duci, / La Ion s-agiungi / Și la mini sî-l aduci. / Amu sî-l aduci! / Amu ia, ia, ia!» Și iarî suna din mosor: HUU-u-u-uuu”³¹⁴.

Este cunoscut faptul că în comunitățile rurale tradiționale „fetele necinstite” erau, de regulă, pedepsite. Acest fapt este menționat și în cadrul comunității catolicilor din Horgești. Aici, după cum reiese dintr-o circulară de la Episcopia Catolică de Iași, din 24 mai 1917, semnată de administratorul apostolic Fr. Ulderich Cipolloni, și trimisă parohului locului, „pentru fetele care și-au pierdut cinstea”³¹⁵, „trebuie o măsură

³¹¹ Vezi Alexandre d’Hauterive, *La Moldavie en 1785. Faisant suite au journal d’un voyage de Constantinople a Iassy, în Memoire sur l’etat ancien et actuel de la Moldavie*, Bucarest, 1902, p. 91.

³¹² Anton Coșa, *Cleja...*, p. 76.

³¹³ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 21.

³¹⁴ Inf. Ana M. Temea, 85 de ani, 5 clase, agricole (înregistrare mg. făcută la 30 august 1996), apud Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 30.

³¹⁵ **DJAN** Bacău, Fond *Parohia Catolică Văleni*, dosar nr. 1, 1885, p. 206v.

simțitoare, căci cu Misere, cu De Profundis, sau cu alte rugăciuni nu se îndreaptă ele și vor urma tot mai departe cu blestămețiile lor. De aceea măsura de a nu le face Molifta e foarte bună; și ar fi bine de a le face Molifta numai atunci când ele vor fi făcut o penitență publică, ca de pildă să stea cu lumânarea aprinsă înaintea altarului sau cu steagul negru într-o zi de sărbătoare, în fața poporului. Părinte, cu un popor (...) cum este al nostru trebuie lucruri simțitoare, care să bată la ochi, și mai ales care să le facă puțină rușine, căci tare mai țin la cinstea lor”³¹⁶.

După ce tinerii se cunoșteau și hotărau să se căsătorească avea loc „pețirea”, acasă la fată. La Horgești se mergea în pețit înainte vreme sâmbăta³¹⁷. Cu această ocazie se făcea și o masă rituală.

Urma „logodna”, care avea loc „la fată acasă”³¹⁸, cu participarea părinților mirelui și a câtorva rude mai apropiate ale acestuia. „Mergea părinții băietului și un frate de-al părinților băietului, un frate, o soră, ce-avea mai apropiat”³¹⁹.

Din acest moment, flăcăul și fata deveneau „mire” și „mireasă”, tot acum începând și perioada celor trei săptămâni, a celor trei duminici, când se fac „strigările” sau „vestirile” în biserică. Acestea din urmă aveau menirea de a descoperi eventualele piedici din calea căsătoriei celor doi tineri, fapt constatat de către noi și în alte sate catolice din Dieceza de Iași, cum ar fi: Cleja³²⁰, Somușca, Galbeni etc., „obicei larg răspândit și în spațiul transilvan”³²¹.

Simion Florea Marian spunea odinioară despre acest obicei al „strigărilor”, referindu-se la spațiul rural transilvănean: „Strigările sau vestirile, care sunt menite spre descoperirea piedicelor care ar putea să se nască după încredințare (logodnă) și ar putea să zădărnicească căsătoria, se strigă, de regulă, în biserică în trei duminici sau sărbători dupăolaltă”³²².

După logodnă se alegeau nașii și se fixa data nunții. Nunțile în Horgești aveau loc înainte vreme „în două părți”³²³, atât la mire, cât și la mireasă, iar dirijarea tuturor treburilor de la nuntă cădea în sarcina unui om numit „stolnic”³²⁴.

³¹⁶ Ibidem.

³¹⁷ Inf. Carolina Șt. Matieș, 65 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

³¹⁸ Ibidem.

³¹⁹ Ibidem.

³²⁰ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 78.

³²¹ *Ibidem*.

³²² Simion Florea Marian, *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*, vol. I, București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1995, p. 149.

³²³ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 81.

³²⁴ Inf. Carolina Șt. Matieș.

Înainte vreme nunțile „începeau de vineri și se terminau luni”³²⁵ și se făceau „mai cu seamă toamna”³²⁶. Nunțile „se făceau numai la casele noastre”³²⁷, ale părinților mirelui și miresei. „Da’ acuma se face la Cămin ... nu se mai face la părinți ... acasă ... nici la mire, nici la mireasă”³²⁸.

Vorniceii din Horgești purtau în mână un băț de o jumătate de metru căruia i se spunea toiag sau buzdugan. „Bățul respectiv era prevăzut cu niște cioplituri mărunte, dispuse circular sau în spirală, pe care nu le putea face oricine. De aceea, vornicelul plătea mai întâi meșterului, pentru a-i pregăti bățul cu cioplituri în relief, apoi i-l ducea unei vornicese, care îl împodobeau cu lână colorată, mărgelile, panglici etc.”³²⁹.

Astăzi vorniceii invită oamenii la nuntă „cu o sticlă cu vin ... servește din sticla cu vin legată cu flori la gât”³³⁰.

La Horgești „stolnicul sau conocașul primea două batiste înflorate, ce se foloseau la datul colacilor peste poartă atât la mireasă, cât și la mire. În curte la casa miresei se așeza un scaun, pe care se punea o găleată cu apă, pe capacul găleții o batistă, iar pe batistă un colac. Stolnicul aducea mirele din drum, îl prezenta de trei ori în fața miresei ca să-l recunoască, apoi îl ducea la găleată, îl întorcea cu fața spre răsărit, îi punea pe cap colacul, lua batista și vărsa găleata. În momentul în care stolnicul vărsa găleata, mirele arunca peste cap și peste poartă colacul de goană. Scena se repeta apoi la casa mirelui, unde protagonistă era mireasa”³³¹.

Nașa mare înhobotează mireasa „când vini ca sî pleși la cununie”³³², după care „stolnicul”³³³ rostește iertăciunea³³⁴.

În drumul către biserică și înapoi până la casa mirelui se aruncă înaintea mirilor cu apă ori se așează găleți pline cu apă pe care mirele trebuia să le verse. Cei care aduceau această apă erau răsplătiți de mire sau de nași. La Horgești, mirele punea banii „pe colacul fântâni”³³⁵.

³²⁵ Inf. Alexandru M. Căliman.

³²⁶ Idem.

³²⁷ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³²⁸ Inf. Elisabeta Gh. Rofel, 69 de ani, 6 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 22 iulie 2001).

³²⁹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 49.

³³⁰ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³³¹ Inf. Anton E. Pătrășcanu, 76 de ani, 4 clase, agricultor și stolnic (înregistrare mg. făcută la 30 august 1996), apud Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 61.

³³² Inf. Elena Iojă M. Cadar, 60 de ani, 4 clase, agricultoare (înregistrare mg. făcută la 21 iulie 2001).

³³³ Ibidem.

³³⁴ Inf. Alexandru M. Căliman.

³³⁵ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 72.

Colacul de cununie era „un colac mare, frumos ... care se dădea peste poartă”³³⁶ de către mire în momentul în care alaiul pornit după mireasă ajungea la casa miresei, respectiv de către mireasă după ce revenea alaiul acasă la mire. „Se face un colac mare frumos și împletit în trei și-l dă miresei și sărută mireasa, da acuma-l pune pe o găleată cu apă. Pe găleata cu apă pune un prosop. Peste prosop pune colacul, îl sărută mireasa și face cruce și-l aruncă în poartă unde stă tineretul, îl rupe și-l împarte la toată lumea”³³⁷. Colacii de cununie „sunt cei care se rup la poartă. Și la mire se pune unul, și la mireasă ... se dau când vin de la biserică, de la cununie ... când pleacă de la mire se dă un colac ... și la mireasă la fel. După ce s-aruncă colacul, vine soacra mare și ia mireasa de gât cu un prosop și cu o sticlă cu vin. Sticla cu vin i-o dă miresei în mână și mireasa servește lumea care intră pe lângă dânsa. O duce în casă, o așează pe un scaun și apoi intră lumea după mireasă ...”³³⁸.

La Horgești, stolnicul sau conocașul este cel care, la sfârșitul nunții, ia cele două batiste cu care se dă peste poartă „colacul de goană”³³⁹.

Înainte vreme la nunțile din comunitățile catolice din Moldova, implicit din Horgești, exista un interesant obicei, întâlnit și la nunțile tradiționale din satele ortodoxe, conform căruia „mai întâi mirii și actanții principali, apoi întregul alai nupțial, să treacă pe sub o cupolă *sui-generis*, formată de toiegele vorniceilor, de mâinile feciorilor care țineau colacul miresei, sau de doi călăreți, așezați de o parte și de alta a porții și ținând în mâini o nua lungă, pe care se afla «colacul de goană»”³⁴⁰. Reminiscente contemporane ale acestui interesant obicei le întâlnim în bolta de flori pe sub care, în zilele noastre, trec mirii la ieșirea de la cununie.

Strigăturile de la nuntă erau interpretate odinioară la Horgești mai ales de femeile căsătorite, numite aici „neveste”³⁴¹, însă „în timpurile de azi mai strigă și fetele că și-o luat-o în cap”³⁴². Erau strigături ca aceasta: „U-iu-iu pe dealu gol / Că mireasa n-are țol / Și-o să-i facă mirele / Când a tunde cânele”³⁴³; „Trandafir în colțul mesei /

³³⁶ Inf. Alexandru M. Căliman.

³³⁷ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³³⁸ Eadem.

³³⁹ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 109.

³⁴⁰ *Ibidem*, p. 182.

³⁴¹ *Ibidem*, vol. III, p. 126.

³⁴² Inf. Carolina Șt. Matieș.

³⁴³ Eadem.

Ce mai plâng ochii miresei. / Cum n-aș plânge zău și eu / Dac-ar fi mirele-al meu”³⁴⁴. În zilele noastre „bat din palme, nu mai sunt strigături așa ca pe timpuri. Înainte, pe timpul nostru ... se striga de la biserică până la capăt strigături. Da acuma nu mai strigă ...”³⁴⁵.

Mireasa era dezghobotată „după ce se termina de-nchinat nunta ... pe urmă *dezleagă mireasa*, și pe urmă joacă acolo ...”³⁴⁶, voalul miresei fiind după dezghobotare așezat pe capul unei fete „ca să fie mireasă mai repede”³⁴⁷.

S-a practicat și obiceiul răpirii miresei, care „se mai fură”³⁴⁸ și astăzi, fiind răscumpărată evident de către mire³⁴⁹.

Sfârșitul nunții marca intrarea tinerilor căsătoriți într-o altă etapă a vieții lor.

c. Însmormântarea

În ceea ce privește ceremoniile funerare, acestea „reușesc să conserve, dincolo de multiplele încercări de alterare, o serie de «rituri de separare», «rituri de prag», «rituri de agregare», individuale sau colective, menite să faciliteze «marea trecere» a celui dispărut din această lume, ușurarea integrării acestuia într-o altă existență respectiv în «lumea de dincolo» și, implicit, să protejeze pe cei rămași în această lume, comunitatea rurală în ansamblul ei, comunitatea restrânsă a rudelor, a «neamurilor» celui dispărut în special, de eventuale crize, de eventuale manifestări negative și nocive în același timp, determinate de pierderea și înstrăinarea unui membru al acestei comunități”³⁵⁰.

Apropierea momentului morții este prevestită de o serie de semne. „Moartea rar când se arată oamenilor pe neașteptate și pe neștiute, ca să le curme firul vieții, ci ea, după credința și spusa românilor, totdeauna dă de știre mai dinainte prin diferite semne atât neamurilor celor mai de aproape, cât și celui ce are să moară, că în scurt timp va veni la dânsul, ca să-i ia sufletul, și abia după aceea se arată și ea singură”³⁵¹.

³⁴⁴ Eadem.

³⁴⁵ Eadem.

³⁴⁶ Inf. Elena Iojă M. Cadar.

³⁴⁷ Inf. Alexandru M. Căliman.

³⁴⁸ Idem.

³⁴⁹ Idem.

³⁵⁰ Anton Coșa, *Cleja...*, p. 85.

³⁵¹ Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români*. Studiu etnografic, București, Editura Grai și Suflet – Cultura Națională, 1995, p. 7.

Dintre semnele prevestitoare de moarte consemnate în mentalul colectiv al catolicilor din Horgești menționăm prezența în vise a unor „albine strânse sub streșina casei”³⁵², „visezi vreo casă nouă, visezi că faci vreo mâncare”³⁵³. „Am visat de exemplu că o picat un perete sau o apă am trecut, asta s-o mai adevărat”³⁵⁴.

La cumpăna dintre viață și moarte, muribundul beneficiază de grija celor apropiați care se străduiesc ca prin tot ceea ce fac să-i ușureze „trecerea” din lumea „cu dor” în cea „fără dor”. La căpătâiul patului muribundului se pune un ștergar mare, așa-numita „pânză a sufletului”, având lungimea celui dispărut, care, după zilele de priveghi, „se lega la crucea cea mare” în momentul pornirii convoiului funebru către cimitir. Ca semn de doliu se pune un „batic negru” la poartă. Comunitatea rurală află de dispariția unui membru al ei prin intermediul clopotelor de la biserică, care se trag cu această nefericită ocazie, dar, în același timp, și prin anunțarea personală. Cel dispărut este scaldat, îmbrăcat și așezat în camera mare, unde mai apoi va fi „bocit” și „privegheat”. Aducerea „giulgiului” și a „pânzei de față” încheia la Horgești „ritualul dotării defunctului”³⁵⁵.

Muribundului i se pune „o lumânare aprinsă în mâini, ca să meargă cu lumină”³⁵⁶, „să aibă lumină pe lumea cealaltă”³⁵⁷. Dacă cineva murea fără lumânare „se spune că ... îi aparține lumânarea de la botez”³⁵⁸. Nu era bine ca în ceasul morții unui om cei apropiați să plângă tare pentru „că-l întoarce de la moarte”³⁵⁹.

După moartea cuiva se deschid ușile și geamurile, se acoperă „cu o pânză albă”³⁶⁰ vasele cu apă, „oglinda se-ntoarce, se acoperă muzica, aparatul, televizorul, în semn de doliu. Cum să fie aiestea toate cu lumină dacă noi în casă avem mort. Buchetul de flori se dă la o parte...”³⁶¹.

La casa mortului, ca semn de doliu, „se pune-o pânză neagră la ușă, se pune să fie numele lui acolo pe pânza ceea”³⁶².

³⁵² Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 148.

³⁵³ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³⁵⁴ Inf. Elena Iojă M. Cadar.

³⁵⁵ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 158.

³⁵⁶ Inf. Magda M. Simon.

³⁵⁷ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³⁵⁸ Inf. Elena Iojă M. Cadar.

³⁵⁹ Inf. Magda M. Simon.

³⁶⁰ Inf. Elena Iojă M. Cadar.

³⁶¹ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³⁶² Inf. Elena Iojă M. Cadar.

Moartea unuia dintre membrii comunității era adusă la cunoștința publică, pe de o parte prin intermediul clopotelor de la biserică, pe de altă parte, prin viu grai de către localnicii care-și transmiteau unii altora „evenimentul”.

Apa în care a fost scăldat mortul „se aruncă în grădină ... așa-i obiceiul ... se aruncă într-un loc curat unde nu se calcă, nu se umblă”³⁶³. Mortul era așezat „în camera mai curată”³⁶⁴.

Dacă moare un flăcău sau o fată mare i se coase cămașa de înmormântare cu ață neînnodată pentru ca să se poată căsători eventualul prieten al celui dispărut: „Că a avut un prieten sau o prietenă și să nu rămână neînsurat sau nemăritată”³⁶⁵.

În cadrul ceremonialului înmormântării tinerilor necăsătoriți care treceau în cealaltă lume flăcăii, din convoiul funebru primeau ca semn de doliu „panglici albe legate la mâna stângă”³⁶⁶, „se îmbracă frumos la dus icoanele în haine tradiționale. Uneori mai pune și muzică”³⁶⁷.

În Horgești nu s-a consemnat existența bocitoarelor cu plată, ale acelor femei pricepute a boci, de regulă acest demers căzând în obișnuința membrilor familiei celui dispărut.

La priveghi vine dascălul sau preotul³⁶⁸ și „face zoltariul, c-așa se spune la noi, și se roagă acolo”³⁶⁹.

La întrebarea noastră dacă atunci când se închide sicriul se obișnuiește să se pună înăuntru o lumânare și niște bani, una din localnice ne-a răspuns: „La noi la catolici nu prea există obiceiul acesta. La ortodocși se pune bani să treacă puntea, ca să nu rămâie dincoace cu greutate, să meargă dincolo unde-i bine”³⁷⁰.

După înmormântare se face o masă la casa mortului, numită „praznic”³⁷¹, la care participă „rudele, cei care au dus mortul, cei care sunt chemați”³⁷² și unde se dau de pomană diferite alimente și lucruri pentru sufletul mortului. Urma o lungă perioadă de doliu, de șase săptămâni la sfârșitul căreia se organiza un alt praznic în memoria defunctului.

---

³⁶³ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³⁶⁴ Eadem.

³⁶⁵ Eadem.

³⁶⁶ Ion H. Ciubotaru, *op. cit.*, vol. II, p. 177.

³⁶⁷ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³⁶⁸ Inf. Magda M. Simon.

³⁶⁹ Inf. Elena Iojă M. Cadar.

³⁷⁰ Inf. Carolina Șt. Matieș.

³⁷¹ Inf. Magda M. Simon.

³⁷² Eadem.

La finalul materialului nostru constatăm faptul că această comunitate catolică din Horgești prezintă, din punct de vedere etnografic, un univers interesant care merită analizat și în continuare cu cea mare atenție de către cercetătorii culturii populare tradiționale. Avem speranța că și demersul nostru va constitui un posibil reper în acest sens.

Résumé

Cette étude représente le résultat d'une recherche de terrain réalisée par l'auteur au sein de la communauté catholique de Horgești, le département de Bacău. Dans l'ordre de l'énumération, on présente l'architecture populaire traditionnelle et les tissus d'intérieur, le costume populaire, les occupations, les coutumes traditionnelles du calendrier et les moments importants de l'année, les coutumes de la vie de la famille: la naissance, les noces et l'enterrement. Tous ces éléments indiquent la présence des aspects spécifiques à la culture populaires des catholiques de Horgești.